

ali mati prekolne bahato belo poslopje poleg cerkev ali šole, kjer mož ali sin zapravlja težko prisluženi denar, kvarta ali pijačuje ter gladi gospoda po napetem trebuhu. In ko se mož ali sin strezni po prekroki na noči, kolne v duhu tisti sladki obraz, ki ga je vso noč trepljal po ramenih. Osovraženost je pristna, toda pozicija velmoža kot birta ali denarnika je v vasi tako mogočna, da mu vse kadri, da ga na zunaj vse obojuje, da ga ljudje izvijo za svojega najpriljubljenejšega narodnega zastopnika. In žal, v mnogih primerih je tudi učitelj v prisostvu te vaške veličine — dostikrat docela tudi gospodarsko odvisen — ničla. Kolikor ženske temu dejstvu odidejo, ker se jim do danes še ni treba toliko vtikati v tako zvano »izvenšolsko« delovanje, je zato učinek za moškega tovariša toliko poraznejši.

Gotovo je, da smo vsi delali ista napake. Seveda, pravilo je, da mora napraviti človek svojo šolo, ako hoče priti do spoznanja. Marsikateri je premlad zajadral v učiteljsko službo. Ampak mladost šoli in idealnim mladim šolskim stremljenjem mladega učitelja ali učiteljice ne škodi. Nasprotno, mladost je šolskemu razredu in ljubim otrokom v radost in srečo. Saj ni ničesar lepšega, kot mladenič ali mladenka, polna idealov, med nadobudnimi otroki, pa naj je to v mestu ali v podeželju! V podeželu poiskati stike s starši, ki so raztreseni naokrog po obronkih, pa jih pobrati o enem in drugem njih drage mladine, kako je to lepo in koristno za dom in šolo! Toda — človek brez izkustva pade na teren, na terenu pa je že tako, da je tam in tam birtovščina z vsemi svojimi telesnimi in duševnimi lovki, v katerem pada mladi učitelj in tam obtiči, dokler ga ne obide po nekoliko letih spoznanje, da ni to prava pot do srca narodovega. Stvar je namreč takšna: Birt je predsednik, učitelj pa tajnik, režiser, slikar kulis, pevovodja, recitator, igralec, pa še slične baže »izvenšolski« delavec za narodno prosveto in kulturo. Po spoznanju, da vse to vendar nima z narodno kulturo prav nikakega sorodstva, se starejši tovariš funkcij »izvenšolskega« dela rad čim prej znebi, in jedva se pojavi v podeželu mladi tovariš ali tovarišica, mu že obesijo na ramena brez

štivila funkcij. Postaneš, do trenutka, ko boš tudi sam skušal zvaliti nepotrebno breme na tuja ramena, tajnik, režiser, pevovodja (morda si celo brez posluha), slikar kulis, organizator vinskih trgov in plesov itd. itd. Narod vsega tega ne potrebuje, vse to nima nikakega stika s pravo kulturo ali prosveto — je pa tole morda v pravo dobro gospoda velmoža... Učitelj to čuti in ve, toda družbeno je tole tako utrjeno, da ne moreš preko tradicije. A kot rečeno, morda je to v dobro gospoda birta, poleg katerega je učitelj dostikrat ničla...

Razumeti je zaradi tega treba mlade tovariše in tovarišice pripravnike. Pripravljali so se na duhovno poslanstvo najlepšega poklica, biti učitelj zlatih otrok, pa jih razmere (»življenje«) vržejo v takšne »društvene« funkcije in se morajo reveži ukvarjati s predpustnimi burkami in nastopati na odrih kakor klovni. Potem napravijo v gostilniški sobi oder in pred natlačeno (»snabito«) dvoranom (v katero gre prav malo ljudi) se producirata učitelj in učiteljica in tisti navzoči (a teh ne maram primerjati z ljudstvom) se krohočejo. Napravil si, tovariš, štimumo, a vem, da ti je hudo pri srecu. Saj veš, to ni tvoje delo! In dobro pomnimo, kako se je izrazil neka kmečka deklinja, ko je doma pripovedovala o tisti predpustni burki: »Tako smo se smejali, da smo se po kolenih pokali. Najbolj pa ga je učitelj...« Pripravljali so se na duhovno poslanstvo lepega učiteljskega poklica, zato jih razumem, ako tožijo, da so preobremenjeni z izvenšolskim delom, ki jim ni radost, temveč breme, krvavo breme.

Cemu te besede? Razmere so marsikatne ustvarile tak položaj, da stoji med šolo in domom vmesna stena. In življenje, ki ga mnogi ne morejo razumeti, ubija v mladi duši smisel za pravo delo. Pravo delo pa ni v delu za bira, temveč v delu za narod. In, veselimo se: Dasi smo še mnogokrat v starih kolonikih, se že svita. Morda tovarišem pripravnikom ni v tem pogledu v kvar, da so bili brezposelnici. Starejši so stopili v podeželje in pogled jim je jasnejši, da vidijo, kje je njih pravo tovarišce in s kom in s čim ne bodo zapravljali zlatega mladega časa!

## Naši šolski odri

Dramatika je vrh knjižne umetnosti.  
(F. S. Finžgar - Drama, 34.)

Slovenci smo igralski narod. Kolikor cerkev, toliko gledaliških odrov imamo, v nekaterih celo po dva in več. V slehri gorski vasici imamo gledališke predstave, ki jih prirejajo odrasli, ali pa šolska mladina. Vsi radi nastopajo in se pokažejo svojim vrstnikom v veliko veselje — z večjim ali manjšim uspehom.

Smelo trdim, da je v Sloveniji najmanj 300 šolskih odrov in prav toliko igralskih družinic, ki vsako leto priredijo najmanj eno mladinsko igro ali akademijo.

Pestra je naša mladinska literatura, mnogo imamo mladinskih iger, prizorov in priporočkov, ki jih prirede otroci, ali pa odrasli za otroke. S tem pričurajo našemu podeželju lepo število prijetnih uric.

V zadnjem času smo Slovenci prišli v mladinski dramatični za korak naprej. V glavnem smo preživel dobo pravljčenih mladinskih iger, ki jih bodo v bodočnosti nekoliko izpodrinile mladinske igre iz realnega življenja.

Brez dvoma pa bi bila škoda za slovensko slovstvo, posebno še za mladinsko, če ne bi imeli zbranih vseh mladinskih iger — dobrih in slabih, tiskanih in onih, ki so v rokopisih, enako tudi prizorov in sl., ki so nastali, kjer koli tudi izven naših državnih meja...

Težka naloga nas še čaka, ledina je nezorana!

Nekaj zasebnih institucij si je nadelo na logo, da je zbralo na lastno pobudo nekaj mladinskih iger, ki jih izposojajo raznim društvom proti primerni odškodnini.

V enem izmed njihovih seznamov sem zasledil 19 naslovov mladinskih iger, v drugem pa 20. Vprašajmo se, ali Slovenci res ne zmembre več kot 39 mladinskih iger — načinjenih in rokopisnih?

Nikakor ne! Nešteto rokopisov leži zapisuvenih. Igrico so morda enkrat uprizorili, potem pa je bila pozabljenja. Leži najbrž na avtorjevi polici, ali se pa celo prasi v kaki društveni omari in čaka nekoga, ki jo bo rešil pozabljenju... Koliko lepih prizorov vidimo ob raznih proslavah, ki so pod domačega učiteljstva, ki pa v svoji skromnosti zamolči, da je stvar nova in njegova duševna last...

Lepo zbirko bi utegnil nabrati med našim učiteljstvom, med pisatelji in dr. Tudi s tem bi se mogli pokazati pred narodom in pred kulturno javnostjo. Ko bi bili zbrani vsi tozadovni spisi na Slovenskem, bi mogli pogledati malo čez plot naše ožje domovine k bratom Hrvatom, Srbom in Bolgarom. Zanamci bi nam bili hvaležni. Tudi učiteljstvo bi bilo zadovoljno, če bi imelo kak seznam vseh mladinskih iger in prizorov, ki bi se utegnili dobiti.

Ustanovil naj bi se nekak majhen muzej vseh mladinskih iger in prizorov, vsaka šola naj bi imela seznam vseh del.

V ta namen, mislim, da ne bi bila preveča žrtev, če bi vsak avtor, ali založnik posiljal

JUU po en izvod (ali več) svojega dela. Količik bi si JUU pridobil право za izposojanje takih del, ki bi jih imelo po več izvodov, bi moglo opravljati tudi to delo. V to svrhu naj bi se osnoval majhen odbor pri JUU, ali pri MM, ki bi imenovan delo zbral, objavljaj nihjih naslove v »Učiteljskem tovarisu«. Lahko bi navedel zelo kratko vsebino delca, za kar bi zadostovalo manj kot pol rubrike v stanovskem glasilu pod naslovom: Gledališka njiva.

V tej rubriki bi od časa do časa, recimo mesečno, tudi prinašal kratka poročila o mladinskih predstavah, ki bi se izvršile po šolah.

Za večje proslave pa bi izdelal nekak okviren načrt - spored.

Na ta način bi šola prevzela vzgojo kmečkega gledališkega načrta, ki je danes prepuščen samemu sebi. Za to delo bi mu bili vsi hvaležni. Mnoge šole že danes vršijo tozadovno vzgojo, saj skoraj ni šole, kjer ne bi včasih priredili lepe akademije PRK — PJS, ali igrice.

Imenovani odbor bi morda utegnil najti sredstva, da bi kako najboljšo mladinsko igro založil. Utegnil bi nam pripraviti tudi še novih zbirk prizorov za razne proslave.

S tem sem podal kratki obris, kako naj bi se pri nas združili šolski odri, ki bi imeli nekako centralo v Ljubljani.

Tovariši(e), oglasite se s primernimi tozadovnimi nasveti!

Ivan Dodik, učitelj, Gorje pri Bledu.

**Opomba uredništva:** Priobčujemo gornji članek s pripombo, da je v prvih povoju letih obstojal pri sekcijski poseben prospekt odsek, ki se je bavil z organizacijo šolskih odrov in z razpošiljanjem igric. »Prosveta« je v svojem prvem in tudi drugem letniku priča o avtorskem pravu pa je povzročil mnogo težkoči, tudi učiteljevo izvenšolsko delo je zavrel drugo smer, odsek se je spremenil in z njim tudi vsebina »Prosvete«. (Glej članek »Prosvete« v jubilejni številki letosnjega letnika »Učiteljskega tovarisa«.)

## Tovariš Jože Terčak

Pred nami so še dnevi trde, morda najtrše borbe. Naše vrste pa se redčijo. In prav v tem je vsa tragika naše usode, da nam neizprosna morilka smrt pobira najhrabrejše junake. Druga pa drugim padajo pod njeno neusmiljeno koso ravno tisti, ki bi nam s svojimi dragocenimi izkušnjami najlaže in na najbolj izdaten način pomagali. Zapatčajo nas oni veterani učiteljskega stanu, ki so svojo mladost in svoje zdravje žrtvovali za interesne nas vseh v tistih temnih časih, ko je moral slovenski učitelj voditi težko borbo na dveh frontah. Padajo tisti slovenski učitelji, ki so se borili na stanovskem in narodnostenem bojišču.

Eeden izmed teh je tudi tovariš Jože Terčak. V začetku decembra preteklega leta je omahnil v sedemdesetem letu življenja. Rojen na Rečici ob Savinji iz znane Čučevec rodbine je maturiral v Mariboru. V začetku svoje službene dobe je služboval v Šmartnem ob Paki, v Št. Janžu in v Laporjah. Toda njegova lepa ožja domovina ga je vabila z nedoljivo silo. Ves se je hotel posvetiti njej in njenim krasotam. Premeščen je bil v Radmirje, kjer je ostal do svoje upokojitve.

Tam je delal in snoval lepe načrte za bodočnost. Ovire, ki so v avstrijski dobzi zavirale vsako delo, njega niso motile. Začrtal si je svojo življenjsko pot, ravno in brez ovinkov. Tako je tudi hodil po njej. Niso ga plav-

šile težkoči, ki jih je srečaval. Preveč idealista je bilo v njem. V težkih urah svojega življenja je našel močno oporo v ljubezni do lepe Savinjske doline, do njenih polj in planin, do ljudstva, ki obdeluje njene njive in goji njene mračne gozdove. Vneto je pokojnemu tovarišu Koeckemu pomagal odkrivati vso to lepoto tujemu svetu in ima poleg Koeckemu gotovo največ zaslug, da je ta košček slovenske zemlje danes znan širok svetu.

Ko so preko slovenskega učiteljstva z veliko silo zadivili viharji tedanje politične reakcije, ni klonil vratu in se ni skril. Še tesneje se je oprijel orožja svojega duha in svoje močne volje. Postavil se je na celo borcov in stopil v prve vrste tistih tovarišev, ki so za interes stanu in naroda bili pripravljeni žrtvovati vse. Ko je učiteljstvo gornjegrafskega okraja preživljalo najtežje čase, je brez odlašanja sprejel predsedstvo učiteljskega društva v tem okraju. Doba njegovega delovanja na tem mestu bo v zgodovini društva zapisana z zlatimi črkami.

Le malo let je zaslužen pokoj preživel v zdravju in zadovoljstvu. Lotila se ga je neozdravljiva bolezni. Jože je prav dobro vedel, da nikoli več ne bo zdrav, toda radi tega prav do zadnjega ni izgubil svoje velike energije in dobre volje. Padel je kakor hrast.

Danes, ko marsikdo v naših vrstah klone, je izguba Jožeta Terčaka nenadomestljiva. Njegovo delo naj nam bo vzor v teh časih borbe in žrtev.

## UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

### Na razstanku

26. decembra se je razstal OBUA. Ni več članov. Mesto pogrebščine in sedmine te besede:

Čudni časi so bili takrat, 8 let. Brez klobuka, hubertusa, slabih čevlj, odkriti, obupani, idealni, pikri članki, prošnje, intervencije, protesti, brošure, spomenice, strici, stranke, lov, nemir, preizkušnja moci povsod in pa beganje. Beganje od jeseni na pomlad, iz pomlači v jesen. Kadar se spominjam tistih dni, vzdrgetamo, od nekod se pojavi nedoljčen občutek moci in junaštva, usta pa se našobijo za pljunek. Gora spominov. Pustih. Pa je le nekaj svetlo, spomin na našo sobo. Sobo tobakovega dima, razdraženih misli, velikih besed, domače agencije, upanja, pomoci, akcij — sobo tovarišta. To je tisto! Tovariš iz tistih dni, ko je bilo pusto in grenko doma, na cesti, pred tujimi vrati in povsod. Roka, par besed, servus, pa se mi je

zdelo, da le ni tako hudo, da nisem tako sam. Tovariš, ki je dal cigaret ali dinar, pa iskreno toplo besedo, čeprav je bil sam sotrin. Mi vse, ki smo tako živeli mladost v očitkih, nemir, upih, obljubah in prevarah, smo že takrat zgodaj pa dobro in temeljito spoznali besedo tovariš. In ko ti je starejši tovariš pokimal, izkušeno, morda pikro pa dobro svetoval in pomagal. Iz tiste zadimljene sobe so prvi temelji in vezi tovarišta, zaupanja in smisla za našo skupnost in delo. To je mnogo.

Dignum et iustum est! Da izrecemo priznanje in zahvalo sekcijsi za vse v tistih 8 letih. Za vso moralno in materialno podporo. Tovarišev tovarišem.

Bomo vračali? Bomo. Z delom in borbo, saj nismo vajeni stati prekržanih rok.

OBUA-jevec.

### Učiteljica začetnica o svojem delu

(Dalje.)

Se o naši tovariški povezanosti. Največ se nas sestane na zborovanjih. In že radi tega so zborovanja prijetna. Tam smo nekaj bolj samozavestne, ker nas je več skupaj. Pogovorimo se o svojih težavah, skušamo druga drugi kaj svetovati, si včasih skujemo prav drzne načrte o svojem delu, se potožimo, pregledamo, če ima katera kaj novega, pa zopet gremo vsaka na svoje. Na vsakem zborovanju se bolj poznamo in na vsakem je zato bolj prijetno. Sosednje šole pa smo bolj novezane. Ob prostih dnevih se sestanemo, debatiramo, malo pozavabamo in nič nas ne motijo različni pogledi na svet. Sami čutimo, da so ti večeri mnogokrat brezplodni, zavajajoči čas, pa zakaj so, sem povedala že prej.

Mnogo premašo pa pridemo v stik s starejšimi tovariši. Srečamo se le na zborovanjih, nadzorniških nastopih in podobnih prilikah in ko tam iznašamo svoje misli, kar strimimo, oni na vse, mi pa v nje. Nekam z nejovljo ali s tihim zasmehom gledajo na naše misli in hotenja ali pa z zasmehom, češ, to je vse bolj na slabih nogah. Mi res ne moremo podpreti svojih mišljij z izkušnjami, ker jih še nimamo. V nas pa je še vseeno preveč mladostne sile, da bi korak po že tisočkrat izvršeni stezi, po koteri so hodili naši vzgojitelji in mi nismo bili njimi zadovoljni. Pa otroci sedanjega časa smo in v nas so potrebe novega časa, ki tako živo zadevajo tudi v današnjo šolo. V tovariših, ki jih ni osebna zagrenjenost strla ali zavedlo šablonsko delo, imamo dragocene pomočnike v našem iskanju in tavanju.

Kako pa gleda ljudstvo na nas. Občutek imam, da nam vidi prav in naše bistvo. Dobro opazuje vsa naša dejanja in nehanja. Z neko prizanesljivostjo nas sodijo, saj dobro vedo, da ni vsa krivda v nas. Gotovo pa si želijo boljšo šolo in boljših učiteljev. Oni

vedo, kakšen faktor bi lahko šola bila za njih, starejši kmet v naši vasi mi je rekel: »Takšni učitelji lahko naučijo deco le pisati in čitati, ker drugega sami ne znajo.« Tako mišljenje sem že večkrat srečala. On